

РЕЙЗЕНКІНД Тетяна Йосипівна

УДК

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – «Теорія і методика професійної освіти»

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України (м. Київ).

Науковий консультант – доктор педагогічних наук, професор
Лещенко Марія Петрівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Щолокова Ольга Пилипівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувач кафедри фортепіанного виконавства
і художньої культури;

доктор педагогічних наук, професор
Онищук Людмила Анатоліївна,
Гуманітарний інститут Київського міського
педагогічного університету імені Б. Д. Грінченка,
професор кафедри теорії та історії педагогіки;

доктор педагогічних наук, професор
Смирнова Тетяна Анатоліївна,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
декан музично-педагогічного факультету, завідувач
кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя.

Захист відбудеться 29 жовтня 2008 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.451.01 в Інституті педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9, 5-й поверх, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотечі Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України за адресою: 04060, м. Київ, вул. М. Берлінського, 9.

Автореферат розісланий 27 вересня 2008 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Лапаєнко С. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Інтеграція України в європейський освітній і науковий простір в умовах глобалізації, модернізації, універсалізації, інформаційної технологізації потребує підготовки фахівця високого рівня освіченості, культури, професіоналізму. Це вимагає науково-педагогічного переосмислення ціннісних орієнтирів. У Законах України «Про вищу освіту», «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти, «Державній програмі «Вчитель» наголошується на гуманізації освіти, мотивованому залученні студентів до навчання, сприянні підвищенню привабливості та конкурентоспроможності Європейського простору вищої освіти для інших регіонів світу.

У реалізації завдань гуманістичної трансформації освітньої парадигми важлива роль належить учителю музики, який передусім поєднає в собі риси педагога й музиканта, філософа й психолога, культуролога й мистецтвознавця. Учитель музики покликаний наповнити життєдіяльність школярів образами музики та інших видів мистецтва; їх красою впливати на формування свідомості та самосвідомості, забезпечувати духовне становлення особистості.

Аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел засвідчує, що в теорії й практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою модернізації та вдосконалення професійної підготовки вчителя музики:

- визначено домінуючі ознаки стратегії професійної підготовки фахівців з позиції нової філософії освіти (Р. Аронов, Г. Васянович, І. Зязюн, О. Карпов, Ю. Корсак, В. Кудін, Н. Ничкало, О. Онищенко, О. Рудницька, В. Стюпін та ін.), неперервності освіти (С. Гончаренко, Т. Десятов, С. Сисоєва та ін.), тенденцій оновлення вищої педагогічної освіти, розроблення теоретичних і методичних засад професійно-педагогічної підготовки студентів (О. Глузман, Н. Гузія, Л. Кондрашова, В. Орлов, О. Отич та ін.);

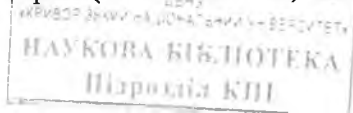
- здійснено аналіз розвитку педагогічної майстерності, творчості в працях вітчизняних і зарубіжних авторів (І. Зязюн, О. Капченко, Т. Кошманова, М. Лещенко, Л. Онишук, О. Падалка, О. Пехота, О. Семенов та ін.);

- виявлено особливості підготовки вчителів до використання інноваційних технологій, у тому числі технологій креативного розвитку особистості (С. Коновець, А. Ліненко, Е. Лузік, В. Роменець, О. Щербак та ін.), технологій управління та дистанційного навчання у вищій школі (Ж.-Ж. Ламбен, П. Стефаненко та ін., інформаційно-комунікативних технологій (Р. Гуревич, М. Кадемія, Р. Собко та ін.);

- досліджено проблеми інтегративного підходу в професійній підготовці майбутнього вчителя (О. Бойчук, Н. Гуральник, Д. Коломієць, О. Шевнюк та ін.);

- вивчено освітні інновації в контексті модернізації вищої педагогічної освіти (Н. Артикуца, Н. Дворнікова, Ю. Зінковський, Г. Мірських та ін.);

- проаналізовано роль і місце інформаційної освіти в контексті Болонських перетворень (О. Вознесенська, О. Скар, О. Голубева та ін.).

У відділі педагогічної естетики та етики Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України та спеціальних кафедрах педагогічних університетів, інститутів мистецтв при університетах досліджуються окремі аспекти фахової, психолого-педагогічної, методичної підготовки вчителів музики різних освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалаврів, спеціалістів, магістрів (О. Єременко, В. Козлін, Н. Лисіна, О. Ляшенко, Н. Мозгальова, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, О. Реброва, Т. Смирнова, С. Соломаха, Д. Музалов та ін.). У працях цих авторів наголошується на доцільності врахування основних положень гуманістичного спрямування досягнення мистецтва; врахування національних засад художнього розвитку особистості, особистісно-індивідуального підходу до мистецького навчання; упровадження поліхудожнього контексту фахової мистецької освіти.

Аналіз інтегративних програм дозволяє констатувати, що в основу теоретичних і методичних засад професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики покладений синтез мистецтв як методологічний принцип формування й розвитку музичної свідомості. Застосування різних видів мистецтв впливає на оригінальність формування художнього образу, якість викладання музики й інших дисциплін художньо-естетичного циклу та розвиток духовності студентів (Г. Ципін).

Водночас характерною рисою сучасної музичної освіти гуманістичного спрямування є інтегративність (С. Горбенко), яка передбачає цілісне залучення учнівської молоді до мистецтва. Її сутність полягає в забезпеченні цілісності уявлень про музичне мистецтво та його багатоаспектні можливості. Такий підхід поєднує всі спектри художньої діяльності не на основі інтеграції художніх засобів виразності всіх видів мистецтв, а завдяки взаємодії відповідних компонентів, залежно від художніх нахилів учнів і розвиненості фантазії та уяви у співвідношенні з цілями, принципами, змістом, методами й формами професійної підготовки, які охарактеризовані в закономірностях музично-педагогічної та поліхудожньої діяльності.

Українськими і російськими вченими досліджено шляхи поліхудожнього виховання, що має відображення в інтегративних програмах Л. Кондрацької, Л. Масол, Н. Миропольської, Ю. Усова, Б. Фільц, О. Щолокової та ін.

Разом з тим у практиці професійної підготовки майбутнього вчителя музики недостатньо реалізується поліхудожній підхід до навчання, не приділяється належної уваги обґрунтуванню теоретичних та методичних засад професійній поліхудожній підготовці майбутнього вчителя музики в сучасних соціокультурних умовах. З огляду на вищезазначене актуальною є проблема, що спрямована на формування та підготовку вчителя музики в єдності стратегії гуманістичного розвитку творчої особистості, цілісного підходу до фахової, психолого-педагогічної, методичної та науково-дослідницької діяльності, формування особистісних смислів не лише в межах монохудожнього простору музики, але й в умовах вирішення проблеми його цілісного художнього розвитку в контексті інтеграції, взаємопроникнення різних видів художньої діяльності, їх взаємозв'язків та активної взаємодії.

Як свідчить аналіз наукових робіт, нині педагогічні університети орієнтовані на впровадження інноваційних технологій. Водночас у процесі професійної поліхудожньої підготовки вчителя існує низка невідповідностей, що потребує вивчення з точки зору теорії та практики. Зокрема, є необхідним розв'язання суперечностей між потребами:

- модернізації професійно-поліхудожньої підготовки і домінуванням традиційних моделей професійної підготовки вчителя музики;

- оновлення змісту, структури, форми, методів, обґрунтування принципів професійної підготовки вчителя музики з урахуванням вимог інтегративного підходу (до змісту загальної середньої і педагогічної освіти) і недостатньою дослідженістю загальнотеоретичних та методичних основ фахової поліхудожньої підготовки вчителів музики;

- визначення особливостей творення сучасного науково-художнього образу науки й сучасного музично-пластичного художнього образу у творах мистецтва (сучасними музично-пластичними художніми засобами виразності на основі взаємодії мистецтв) і відсутністю теоретичних та методичних засад їх диференціації;

- використання сучасних технологій високого рівня (у тому числі інформаційних), якого потребує навчально-виховний процес педагогічного університету та їх недостатнім упровадженням у практичній діяльності майбутнього вчителя музики;

- впровадження креативно-діалогового навчання та недостатнім теоретичним і методичним забезпеченням цього складного динамічного процесу.

Необхідність розв'язання означених суперечностей, об'єктивна потреба й соціальне значення якісної професійної підготовки майбутніх учителів музики, що адекватні вимогам сучасності, недостатня теоретична й практична розробленість проблеми взаємозв'язку фахової, поліхудожньої, психолого-педагогічної, науково-дослідницької, художньо-творчої діяльності, педагогічних технологій з метою формування особистості педагога в контексті інтегративного підходу до пізнання, глобалізації, модернізації та гуманізації суспільства й водночас примноження здобутків національної педагогіки зумовлюють актуальність теми дослідження «Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою науково-дослідної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих «Розвиток педагогічної майстерності вчителя в умовах інтегративних процесів в освіті» (ПК № 0101U 000102).

Тему дисертації затверджено вченою радою Криворізького державного педагогічного університету (протокол № 2 від 14.09.2000) й узгоджено в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 7 від 25.09.2007).

Об'єкт дослідження: професійна підготовка вчителя музики у вищих навчальних закладах України.

Предмет дослідження: теоретико-методичні засади професійної поліхудожньої підготовки студентів факультету мистецтв вищого навчального закладу.

Мета дослідження: розробити й експериментально перевірити концепцію професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики та педагогічну ефективність застосування авторської семантичної поліхудожньої моделі у вищих навчальних закладах III–IV рівнів акредитації.

Концепція дослідження. Провідна ідея концепції професійно-поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики на основі взаємодії мистецтв ґрунтується на таких положеннях.

Кожний художній твір можна уявити у вигляді «образної конструкції», зміст якої визначається формою, специфікою художньої мови. Поняття «взаємодія мистецтв» розглядається як уніфікований засіб, здатний формувати в майбутніх учителів музики здібність синтезувати різні типи художньо-образних конструкцій і здійснювати одночасний чи послідовний перехід від одного типу конструкції до іншої. Це потребує визначення механізмів синтезованого педагогічного впливу. До таких механізмів відносимо: конкретно-предметну образність; музичний образ; музично-пластичний і зображально-пластичний жест; зображувальну деталь у співвідношенні з динамікою руху образу; специфічні мовні та надмовні засоби; конкретизацію музичної образності та комп'ютерної віртуальності; ключове слово.

Зміст педагогічного впливу окреслених механізмів визначається їх можливістю впливати на специфічні якісно нові утворення у свідомості майбутнього вчителя музики. Взаємодія мистецтв породжує художні новоутворення, що включають складові різних видів художньої діяльності на основі інтегративного руху художнього образу, коли музика, слово, жест, пластика, статика й динаміка зображення синтезуються.

Поліхудожня музично-педагогічна освіта майбутнього вчителя музики спрямована на підготовку фахівця, який усвідомлює значення множин усіх підсистем навчання в контексті інтегративного підходу, зумовленого акцентуванням на структурі професійної діяльності як інструментарії навчання й виховання учнів на уроках музики з метою формування вмінь сприйняття, музичних здібностей, образного мислення, музичного мислення, умінь оцінювати сенс музичного мистецтва, інтерпретувати емоційно-образний зміст, самореалізовуватись засобами музичного мистецтва, усвідомлювати роль цілеспрямованого процесу оволодіння знаннями про естетичні ідеали, філософські думки, типології сучасних форм художнього мислення та збагаченні цими знаннями підростаючого покоління.

Учитель музики як працівник освіти покликаний забезпечувати не тільки передачу готових знань, розвиток в учнів навичок і вмінь, а й сприймання світу в єдності образів і понять, поєднання раціональної й почуттєвої сфери особистості. Останнє потребує поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, який глибоко оволодіває музичною діяльністю засобами пізнання мови, музики, кіно, поезії, театрального та образотворчого мистецтва.

Учитель музики оволодіває професійними знаннями, навичками, уміннями, набуває готовності до розуміння механізмів інтеграції різних видів художньої

діяльності на основі взаємодії мистецтв, що сприяє розвитку його світогляду, здатності креативно впливати на педагогічний процес.

Якість підготовки майбутнього вчителя музики значною мірою залежить від досвіду професійної та поліхудожньої діяльності. Удосконалення якості професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики реалізується за умови інтеграції, що ґрунтується на положеннях синергетики – теорії самоорганізації, з урахуванням парадигмальних змін науки, формування аксіологічного поля пізнання та визначення основ забезпечення єдності наукових, художніх, культурологічних знань на різних рівнях інтеграції та їх реалізації в різних формах діяльності.

Поліхудожня підготовка впливає на якість формування професійних знань, умінь і навичок пізнання закономірностей української національної художньої культури та світової культури, сприяє подоланню стандартного сприйняття й мислення, формуванню цілісного сприйняття світу, опануванню нетрадиційними методами роботи з об'єктами дослідження, визначенню провідних закономірностей і принципів навчання, оволодінню інформаційними технологіями на основі взаємодії мистецтв.

Поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики до оволодіння інформаційними технологіями сприяє накопиченню знань, наукових уявлень, їх узагальненню, сприяє вільному вибору певного програмного забезпечення, підвищує ефективність упровадження елементів кредитно-модульного навчання при виконанні творчих і стандартних завдань.

Якість професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики залежить від конструювання й упровадження авторської семантичної поліхудожньої моделі, яка орієнтує на самовдосконалення знань у їх проєкції в розуміння сенсу й значення текстів культури за умов: самоорганізації внутрішніх змін особистості поза зовнішніми впливами, осмислення таких характеристик самоорганізації, як нелінійність, стрибкоподібність, варіативність, пов'язаних із сутністю середовища її виникнення; усвідомлення засобів отримання інформації, обміну нею, посиленню знаково-символічної, регуляторно-комунікативної та афективно-комунікативної функції спілкування, упровадження моделі на основі співпраці викладача й студента шляхом участі в роботі науково-методичних семінарів, лабораторних, семінарських занять і спецкурсів на засадах принципу модульно-блочного навчання.

Для оптимального засвоєння студентами змісту навчання доцільно застосовувати інтегративні технології професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, що передбачають використання системи методів і прийомів навчання: методу пізнання аксіологічних цінностей текстів культури на основі їх інтеграції та цілісного впливу на сприйняття; сугестивно-кібернетичного методу, що забезпечує багаторівневий вплив на внутрішній світ особистості; методу сфокусованої символіки, що дозволяє зрозуміти мовні коди глибинних зв'язків текстів культури; методу аналогій, що забезпечує осмислення подібності на основі художніх синестезій; аудіовізуального методу, що реалізується у формі аудіовізуальних курсів, електронних підручників, комп'ютерних тестових завдань, тренінгів і практичних посібників для індивідуального та дистанційного навчання.

Авторська семантична поліхудожня модель як система професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики ґрунтується на єдності гуманітарних, фундаментальних наук, формуванні відношень між висловлюваннями мови в текстах культури до означуваних ними об'єктів і явищ художньої реальності, смислів, значень в образній формі, побудови методики розмірковувань і методики пошуку семантичної інформації, визначення зв'язків між художньою мовою та цариною, яку вона описує, на засадах взаємодії множинних смислів та їх плуралізму.

Структура авторської семантичної поліхудожньої моделі побудована на основі взаємодії фахових знань, умінь і навичок з поліхудожніми, що забезпечують цілісне сприйняття картин світу, упровадження принципів варіювання, комбінування, накопичення емоційно-образних смислів і утворення нових образів.

У контексті викладеного поліхудожня діяльність майбутнього вчителя музики передбачає таку активність, яка ґрунтується на усвідомленні художніх закономірностей, механізмом яких є екстраполяція художніх множин одного виду мистецтва в інший, в умовах єдності музично-пластичної, поетичної образності, осмислення сутності філософських смислів як складової інформаційно-ентропійної теорії пізнання цілісного одномоментного уявлення поліфонічних структур нового образу за аналогією комп'ютерних технологій (створення гіпертекстів).

Загальна гіпотеза дослідження ґрунтується на тому, що цілеспрямоване навчання студентів факультету мистецтв у вищих навчальних закладах можливе за умови реалізації авторської семантичної поліхудожньої моделі навчання й упровадження її в навчальний процес факультетів мистецтв у вищих навчальних закладах. Її функціонування може бути ефективним за умови, якщо студенти під час фахової підготовки оволодіватимуть основами знань про поліхудожні засоби отримання інформації, стилі науково-творчого пізнання, взаємодію різноманітних підходів до формування особистості, що сприяє формуванню професійних умінь у контексті поліхудожньої діяльності на індивідуальних заняттях, спецкурсах щодо проблем поліхудожньої діяльності, опануванню змісту творів художньої культури та їх інтерпретації під час навчання музично-педагогічним, психолого-педагогічним, гуманітарним дисциплінам.

Загальна гіпотеза конкретизована в низці часткових, відповідно до яких професійна підготовка набуває ефективності, якщо:

– вихідні теоретичні та методичні засади дослідження професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики ґрунтуються на сучасних загальнонаукових і конкретно науковому підходах: системному, синергетичному, історико-типологічному, діяльнісному, психодинамічному, репрезентативному, когнітивному, гуманістичному, філософському, символіко-культурологічному, духовному, інформаційно-технологічному;

– зміст і структура професійної поліхудожньої підготовки зумовлені її концептуально-теоретичною семантичною моделлю, сутнісними складовими та системоутворюючими чинниками якої виступають фахові показники професійної діяльності в аспекті науково-творчої розвиненості та поліхудожніх умінь, у єдності мотиваційного, емоційного, когнітивного, інтегративного компонентів і

педагогічної діяльності в контексті її продуктивності та створення умов щодо пізнання смислів і значень текстів художньої культури і самостійного смислоутворення на основі символіко-культурологічного та синергетичних підходів як умови реалізації особистісно орієнтованого навчання;

– основою професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики виступає науково-методична система в єдності її цільових, змістових, інформаційно-технологічних і результативних компонентів, що поетапно у відповідності до кваліфікаційних освітніх рівнів реалізується при оволодінні студентами знаннями, уміннями й навичками фахового спрямування, закономірностями творчості поліхудожньої та психолого-педагогічної діяльності за умови врахування певної сукупності базових підходів і напрямів.

Відповідно до мети дослідження й висунутої гіпотези поставлені такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан проблеми дослідження в педагогічній теорії та практиці вищих навчальних закладів України та за кордоном;
2. Розробити й обґрунтувати концепцію поліхудожньої підготовки в системі професійної підготовки майбутнього вчителя музики;
3. Розробити, обґрунтувати й експериментально перевірити авторську семантичну модель поліхудожньої підготовки в системі професійної підготовки майбутнього вчителя музики;
4. Визначити критерії та показники ефективної поліхудожньої підготовки в системі професійної підготовки майбутнього вчителя музики;
5. Виявити організаційно-методичні умови застосування художньо-педагогічних технологій у поліхудожній підготовці майбутнього вчителя музики;
6. Визначити зміст і структуру навчально-методичного комплексу дисциплін естетичного циклу для поліхудожньої підготовки в системі професійної підготовки майбутнього вчителя музики.
7. Розробити систему неперервного контролю й оцінювання результатів навчання майбутніх учителів музики.
8. Розробити навчально-методичний комплекс поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики в системі професійної підготовки.

Методологічну основу дослідження становлять філософські та загальнонаукові положення гносеології про об'єктивність, діалектичність, науковість, історизм людського пізнання, взаємозв'язок у ньому теорії та практики; системності – про цілісність і багатоаспектність явищ і процесів, онтологізму – про контекст пізнання суперечностей процесів мистецтва ХХІ століття і вихід у соціокультурну парадигму нового часу; синергетики – про самоорганізацію систем; теорії інформо-енергетичних систем – про методологію основ педагогіки ХХІ століття; інформаційно-ентропійної теорії – про інтеграцію різноманітних наукових знань; герменевтики – про інтерпретаційні засади розуміння наукових, художніх фактів і закономірностей; гуманістичної педагогіки та психології – про особистісно-орієнтований характер професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики.

Теоретичну основу дослідження складають праці, які ґрунтуються на ідеях гуманізації освіти (М. Бахтін, М. Бердяєв, І. Зязюн), теорії неоднорідних просторів

(О. Лосев), теорії континуального мислення, якій притаманна нерозподільність явищ (В. Налімов), ідеях взаємозв'язку цивілізації та культури, полікультурного діалогу (Г. Балл, В. Біблер); онтологічного культуротворення (Ю. Шабанова); відродження кантівського антиномізму (єдність суперечностей) (В. Табачковський); необхідності впливу на смислотворчість у зв'язку з оцінкою нових цінностей (А. Кребер, М. Попович); ідеях визначення психологічних закономірностей творчості (О. Алексюк, Н. Зборовська, О. Мелік-Пашаєв, Е. Нойманн, І. Палашкіна, Л. Рапацька, В. Роменець, В. Семиченко, З. Фрейд, Г. Ципін, К. Юнг); положеннях, у яких визначається роль когнітивних смислів (М. Бершадський, І. Гринчук, М. Кларін, О. Комаровська, О. Онищенко, В. Петрусинський, С. Федун), у яких обґрунтовуються особливості теоретичного музикознавства (М. Бонфельд, П. Волкова, Л. Мазель, О. Маркова, Е. Назайкинський); у яких визначаються особливості професійної підготовки вчителя музики, вимоги до вчителя (Е. Абдуллін, І. Гринчук, О. Музальов, С. Науменко, О. Ніколаєва, Г. Падалка, Л. Паньків, О. Рудницька, Т. Смирнова, В. Шульгіна, О. Щолокова); в яких обґрунтовуються психолого-педагогічні основи поліхудожнього виховання (О. Багірова, Л. Баженова, Е. Бондаренко, Н. Коляденко, Н. Миропольська, О. Отич, О. Рудницька, С. Соломаха, О. Тюлякова, Ю. Усов, О. Федоров, Л. Шестак, О. Щолокова, Б. Юсов) та закономірності й принципи навчання (А. Алексюк, В. Галузинський, С. Гончаренко, І. Лернер, І. Селевко) і визначається смисл сучасних інформаційних технологій щодо засобів засвоєння інформації (А. Аугустиновичоте, С. Сисоєва, П. Стефаненко).

Методи дослідження. Для досягнення мети, вирішення завдань і перевірки гіпотези дослідження використовувалися загальнонаукові методи, що взаємодоповнювали один одного та забезпечували можливість комплексного пізнання об'єкта й предмета дослідження:

- теоретичні: контент-аналіз літератури для побудови моделі діяльності вчителя музики; метод теоретичного аналізу й синтезу для виокремлення факторів, що впливають на зміст підготовки вчителя в галузі організації професійної діяльності із застосуванням педагогічних технологій, і визначення їх ролі;

- інтерпретаційно-теоретичні: аналіз, синтез, індукція, дедукція – для вивчення літературних джерел, нормативних документів, практичного досвіду викладання у вищому навчальному закладі та визначення сучасних підходів до вирішення проблем професійної підготовки вчителя музики; моделювання – для створення моделі професійної підготовки майбутнього вчителя музики в контексті поліхудожнього підходу й розроблення науково-методичних засад її впровадження для студентів;

- емпіричні: діагностичні (бесіди, анкетування, тестування) на етапі проведення констатувального експерименту та в процесі узагальнення отриманих результатів під час навчання студентів музичного відділення факультету мистецтв; обсерваційні (спостереження за навчальним процесом під час констатувального й формуального експерименту); експериментальні (педагогічний експеримент); методи математичної статистики (на етапі узагальнення отриманих у процесі експерименту результатів і визначення їх достовірності).

При вирішенні завдань дисертаційного дослідження серед методів емпіричного рівня провідна роль належала педагогічному експерименту (констатувальному,

формульованому), який мав неперервний характер упродовж 1991–2007 рр. Авторка брала безпосередню участь у дослідному навчанні студентів засобами вивчення дисциплін «Мистецтво кіно в системі становлення художньої культури», спецкурсів «Проблеми музично-художньої діяльності в професійній підготовці вчителя музики», «Взаємодія мистецтв як чинник гуманізації навчання в професійній підготовці вчителя музики», дисциплін з викладання основного та музичного інструменту фортепіано, в організації роботи науково-методичного семінару з метою вдосконалення методичної підготовки викладачів музичного відділення факультету мистецтв до здійснення професійної поліхудожньої діяльності.

Дослідження охоплювало чотири **етапи**:

1) на *аналітико-ознайомлювальному* (1991–1993 рр.) вивчався стан розробленості проблеми в її теоретичному та прикладному аспектах, аналізувалися літературні джерела та практичний досвід інших вищих навчальних закладів;

2) на *діагностично-пошуковому* (1993–1995 рр.) було сформульовано гіпотетичні припущення щодо розробки й обґрунтування семантичної моделі, визначено мету та завдання дослідження, його об'єкт і методологічні засади професійної підготовки вчителя музики, проведено діагностичне обстеження, розроблено програми дослідно-експериментальної програми;

3) на *моделювальному* (1995–1998 рр.) уточнюється поняттєвий апарат дослідження, аналізуються, узагальнюються концептуальні положення, покладені в основу змісту інструментарію теоретико-методичних засад професійної підготовки вчителя в контексті поліхудожньої спрямованості навчання, реалізується корекція дослідно-експериментальної роботи щодо осмислення й засвоєння педагогічних технологій для професійної діяльності на основі взаємодії мистецтв, вивчаються методи інтерпретації художніх текстів культури на основі теорії розуміння та рефлексії в єдності зі стратегічними принципами модульного навчання, інтеграцією дистанційних і модульних компонентів навчання;

4) на *формульовальному* (1998–2007 рр.) здійснювалася дослідно-експериментальна перевірка гіпотези, концептуальних положень, апробація авторської семантичної поліхудожньої моделі навчання студентів, аналіз проміжних результатів контрольних зрізів; проведено завершально-узагальнюючий і впроваджувальний підетапи, які включали обробку та систематизацію результатів дослідження, їх узагальнення; формулювання висновків і рекомендацій, відображення узагальнених положень теоретичного й дослідного пошуку в докторській дисертації, монографії.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася в Криворізькому державному педагогічному університеті, Інституті мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Інституті мистецтв Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського, Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського. У дослідно-експериментальній перевірці загалом брало участь 1007 осіб: 930 студентів, 70 викладачів, 7 вчителів загальноосвітніх закладів м. Кривого Рогу.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що: *здійснено* теоретичний аналіз понять, які розкривають проблеми і специфіку професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики; *запропоновано* авторське тлумачення понять «інтеграція», «взаємодія мистецтв», «поліхудожня підготовка», «художній текст», «семантична поліхудожня модель», *обґрунтовано*: етапи професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, принципи художньо-педагогічних технологій та умови їх реалізації у професійній поліхудожній діяльності майбутнього вчителя музики; критерії професійної поліхудожньої підготовки майбутнього фахівця.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* розроблено й обґрунтовано концепцію професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах, здатного синтезувати різні твори мистецтва; авторську семантичну поліхудожню модель, орієнтовану на особистісно-індивідуальний підхід при формуванні комплексних почуттів, особистісних смислів та суджень, яка включає такі етапи: професійний, професійно-музично-поетичний; музично-поетичний з актуалізацією зображувальної деталі; музично-театральний з актуалізацією рефлексивної затримки на синтетичних діях, одномоментної творчості студентів-партнерів у єдності закономірностей, музичних і театральномузичних; музично-пластичних і рухово-динамічних, притаманних поліхудожнім засобам виразності кіно і комп'ютерної віртуальності на основі взаємодії мистецтв;

– *уточнено* зміст науково-методичних засад застосування комплексу інтегративних поліхудожніх технологій, які здійснюють суцільний вплив та розширюють понятійну сферу майбутнього вчителя музики в умовах визначення провідної ролі образного мислення, єдності художніх та наукових методів пізнання і комплексного впливу поліхудожніх засобів передачі інформації;

– *подальшого розвитку* набули принципи і технології поліхудожньої освіти, які ґрунтуються на сучасних підходах до науково-художньої діяльності майбутнього фахівця і передбачають поєднання закономірностей художніх, філософських, психолого-педагогічних, мистецтвознавчих принципів у контексті синтетичного підходу до професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики.

Практичне значення роботи визначається тим, що створено, апробовано й упроваджено в практику роботи педагогічних навчальних закладів освіти навчально-методичний комплекс для професійної підготовки вчителя музики поліхудожньої спрямованості: авторські програми з основного інструменту, інтегративного базового курсу «Мистецтво кіно в контексті художньої культури», спецкурсу «Проблеми художньо-педагогічної діяльності в професійній поліхудожній підготовці вчителя музики», розділи посібників «Викладання і виховання в початкових класах національної школи» (Кривий Ріг, 1995), «Викладання і виховання в початкових класах національної школи» (Кривий Ріг, 1999), методичні рекомендації, тексти лекцій, матеріали тестового контролю, завдання для самостійної роботи тощо.

Матеріали монографії, розділів посібників, методичних рекомендацій, текстів лекцій можуть використовуватися в навчальному процесі педагогічних освітніх закладів різних рівнів, у тому числі в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників при проведенні семінарів, практикумів, тренінгів, діагностики професійного поліхудожнього розвитку студентів і слухачів.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 22.1-152 від 15.04.2008), Інституту мистецтв Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського (довідка № 4186 від 31.08.2007), Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 04-10/737 від 08.04.2008), РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (довідка № 114/01-24 від 05.03.2008); Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 10-16 від 04.04.2008); Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №26 (довідка б/н від 22.09.2008 р.); Криворізької загальноосвітньої школи I-III ступенів №103 (довідка № 843 від 23.09.2008 р.).

Особистий внесок здобувача. У наукових статтях, що написані у співавторстві: з Л. Варнавською, автору належать ідеї застосування технологій засобом «мінус один», з Д. Девяковичем – основні ідеї, концепції, висновки застосування комп'ютерних технологій, з О. Новиковою – ідеї розробки змісту дидактичних матеріалів, закладених у комп'ютерні технології, з А. Балабаном – концептуальні підходи застосування комп'ютерних технологій на уроці музики, з А. Чумаком – розробка методики застосування комп'ютерних технологій на уроках музики, з В. Міщанчук – основні напрямки особистісно-орієнтованого навчання, з Г. Белоненко – методичні засади формування образного мислення учнівської молоді, з І. Іванченко – розробка творчих синтетичних завдань.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Методика використання навчальних кінофрагментів у професійній підготовці вчителя музики» захищена у 1986 році. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використані.

Вірогідність результатів дослідження забезпечена методологічною обґрунтованістю його вихідних положень з використанням аналізу значного обсягу наукових джерел, ресурсів мережі Інтернет, застосуванням методів, адекватних предмету, меті та завданням дослідження; достатньою тривалістю і обґрунтованими результатами педагогічного експерименту на всіх етапах дослідження; якісним і кількісним аналізом експериментальних даних, висновками експертів і результатами анкетування; використанням сучасних методів аналізу, експертних оцінок і статистичного аналізу; позитивними результатами їх упровадження в процес професійної поліхудожньої підготовки майбутніх вчителів музики у вищих навчальних закладах.

На захист виносяться теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах, які включають:

- концепцію професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, що спирається на базові поняття й положення дослідження, спрямовується на забезпечення комплексного підходу до різних видів художньої діяльності;

- авторську семантичну поліхудожню модель, що враховує специфіку професійної поліхудожньої діяльності;

- критерії ефективності професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики на основі диференціації та інтеграції поліхудожніх засобів виразності;

- навчально-методичний комплекс (сукупність навчального, програмного, методичного забезпечення професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах, спрямованого на формування поліхудожніх умінь та оволодіння поліхудожніми засобами інформаційної діяльності).

Апробація дослідження. Основні теоретичні положення й результати досліджень доповідались на науково-практичних, науково-методичних конференціях і семінарах різного рівня: міжнародних – «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2007), «Модернізація мистецької освіти у контексті євроінтеграційних процесів» (Одеса, 2006), «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: моніторинг якості освіти» (Київ, 2007), «Громадянське суспільство та проблеми становлення особистості» (Кривий Ріг, 2008); всеукраїнських – «Мистецько-педагогічна освіта (теорія, методи, технології) – 2006» (Кривий Ріг, 2006), «Проблема імітаційно-ігрового підходу до організації навчального процесу у вищій школі» (Кривий Ріг, 2006), «Сучасні освітні технології у професійній підготовці вчителя мистецьких дисциплін» (Кривий Ріг, 2007), «Мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О. П. Рудницької» (Київ, 2007), «Проблеми удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики в умовах упровадження інноваційно-освітніх технологій» (Суми, 2008); регіональних – «IX Наукова регіональна конференція «Євронаука»» (Кривий Ріг, 2006), «Шляхи удосконалення художньо-естетичної освіти молоді в умовах відродження національної культури» (Київ, 2007), закордонних – «Актуальні проблеми естетичного виховання в Радянському Союзі» (Москва, 1990), «Формування естетичного ставлення до мистецтва» (Москва, 1991), «Людина, мова, культура, пізнання» (Кривий Ріг, 1995), «Взаємодія мистецтв: методологія, теорія, гуманітарна освіта» (Астрахань, 1997), «Велимир Хлебніков і художній авангард ХХ століття» (Астрахань, 1998),

Публікації. Основний зміст і результати дослідження висвітлені в 60 публікаціях, у тому числі у 2 монографіях, 5 брошурах, 37 статтях у провідних фахових виданнях, з яких 30 одноосібних.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (600 позицій), 11 додатків (176 сторінок). Повний обсяг дисертації - 704 сторінки; містить 18 таблиць, 14 рисунків. Обсяг основного тексту – 390 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено об'єкт, предмет, мету дослідження, представлено його концепцію, завдання, гіпотезу, описано методи дослідження, показано новизну, теоретичне й практичне значення роботи, подано інформацію щодо апробації та впровадження її результатів.

У **першому розділі «Теоретичні засади професійної підготовки вчителя музики в контексті неперервної освіти»** на підставі аналізу загальнопедагогічних розробок професійної освітньої парадигми (А. Алексюк, С. Вітвицька, С. Гончаренко, О. Грищенко, І. Зязюн, М. Лещенко, А. Ліненко, Н. Ничкало, В. Орлов, О. Пехота, В. Пилипчук, О. Семенов, В. Семиченко, С. Сисоєва, Л. Хомич та ін.), урахування сучасних тенденцій мистецької освіти (В. Бутенко, Л. Масол, О. Алексюк, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, С. Соломаха, О. Щолокова), визначення сучасних загальнонаукових підходів у контексті аналізу провідних закономірностей навчання (О. Апраксина, С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Кондрашова,

Г. Пустовіт, П. Стефаненко, Г. Фіцула), аналізу філософських підходів до загальнотеоретичних наукових принципів пізнавальної діяльності (Р. Аронов, О. Баксанський, Л. Гармаш, Е. Керлот, Е. Нойманн, В. Степін, К. Юнг), сучасних соціально-педагогічних чинників формування нового професійного мислення (Ю. Корсак, О. Кулик, П. Сбруєва), наукових засад естетичного виховання та мистецької освіти (О. Алексюк, С. Коновець, М. Леценко, Е. Лузік, В. Роменець) обґрунтовано теоретичні та методологічні засади професійної підготовки вчителя музики.

Аналіз праць, присвячених професійній підготовці вчителя, показав наявність розробки відповідних теоретико-методологічних засад: системно-історичного аналізу, визначення особливостей розвитку вітчизняних систем, узагальнення зарубіжного досвіду, визначення орієнтирів підготовки фахівців різних спеціальностей широкого та інтегративного профілів у контексті стимулювання процесу формування когнітивних смислів, обґрунтування міжпредметних проектів на основі об'єднання філософських і мистецтвознавчих наук, свободи вибору проблематики дослідження, певних конструктивних дій, свободи спілкування. Такий підхід обґрунтовує самостійний вибір ідей, цінностей у процесі пізнавальної діяльності, забезпечує партнерство, рівноправну співпрацю викладачів та учнівської молоді.

Установлено, що пізнавальна діяльність ґрунтується на принципах, які визначають зміст пізнання за законами наукового мислення.

Уточнено, що підготовка фахівця потребує врахування співвідношення із сучасними принципами та методами пізнання.

Охарактеризовано принципи інтеграції наукової та художньої творчості, діалогічності, єдності підсвідомого та свідомого, цілісного підходу до формування особистості на основі взаємодії об'єктивних і суб'єктивних факторів; установлення ієрархії творчих інтелектуальних функцій, емоційно-вольових якостей і динамічних новоутворень особистості.

Уточнено, що в основі професійної підготовки вчителя музики лежить принцип цілісного підходу. Особливу роль відіграє художньо-виконавчий розвиток студентів, що передбачає формування їх творчих здібностей, накопичення виконавського досвіду для проведення всіх видів музично-виховної роботи.

Сформованість умінь педагогічного спілкування є підсистемою, що розглядається в контексті професійної підготовки вчителя як особлива діяльність, орієнтована на створення в шкільному музично-педагогічному процесі таких зв'язків і відношень, які б відповідали природі музичного мистецтва, художньо-творчим прийомам спілкування.

У розділі охарактеризована сутність професійної поліхудожньої підготовки на основі взаємодії мистецтв.

Конкретизовані вище аспекти мистецької освіти ґрунтуються на принципі пізнання мови художніх засобів виразності. Комплексне використання мистецтв створює умови для впровадження методів порівняння й зіставлення, що сприяє активізації яви, накопиченню емоційного досвіду. Отже, взаємодія мистецтв може характеризувати певні рівні інтегративних процесів. Інтеграція у співвідношенні із взаємодією є формою їх реалізації та універсалізації.

Зміст поняття «інтеграція» полягає у визначенні умов забезпечення принципу єдності наукових, художніх, культурологічних знань та їх реалізації в різних формах діяльності. Інтеграція стає засобом формування узагальнених понять за допомогою асоціювання, засобом, що забезпечує оволодіння методами пізнання, концептуальними основами філософії освіти, упровадження в професійну підготовку майбутнього вчителя музики контекстного навчання, коли визначається система значень, смислів, цінностей за допомогою тексту як об'єкта гуманітарного сприйняття.

У другому розділі «Концепція та авторська семантична модель професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики» проаналізована історія педагогічної думки в контексті аналізу інтегративних програм на уроках мистецтва.

На підставі аналізу програм поліхудожнього виховання, розроблених і обґрунтованих Ю. Усовим, Б. Юсовим, розглядаються можливості взаємодії лінійних (коли зображені в художньому творі події сприймаються через закономірності логічного мислення) і нелінійних (що передбачає зміну ракурсу з події на ставлення до неї автора, а асоціативна форма мислення підпорядковується опосередкованим зв'язкам) рівнів мислення. Уточнюється сутність поліфонічної структури інформації, закладеної в художньому творі.

Зроблено висновок, що вчитель музики повинен бути готовим забезпечити функцію посередника між складним світом сучасної художньої культури й школи в умовах зниження матеріального компонента та посилення ролі духовного (підтекстового, знакового), що передбачає оволодіння вміннями бачити в підтекстовому прошарку всі різновиди умовності, здатної впливати на сприйняття, усвідомлювати роль надсловесного в контексті асоціативних зв'язків, зміщення сприйняття в бік невербальних компонентів художнього змісту. Художня синестезія є механізмом подолання раціональної логіки й створення множин художньої реальності.

На основі вивчення програм художньо-естетичного циклу для загальноосвітніх навчальних закладів (І. Белова, Г. Букреева, М. Демчишин, Л. Масол, Б. Фільц), які розроблені відповідно до Державного стандарту базової й повної освіти, загальної середньої освіти, встановлено, що в них узагальнено досвід сучасних підходів до розвитку творчої особистості засобами мистецтва.

В основу національних програм покладено історико-культурний і жанрово-тематичний принципи, що не завжди стимулює майбутнього вчителя музики до оволодіння вміннями адаптувати навчальний матеріал до умов змісту текстів та індивідуального сприйняття, забезпечувати розуміння смислів текстів культури. Це потребувало обґрунтування науково-методичних засад розробки семантичної моделі, які ґрунтуються на взаємодії опосередкованих і конкретних смислів, співвідносних з певною вагою оцінки, що дозволяє визначити глибину оцінювання внеску поліхудожньої підготовки.

Доведено, що семантична модель професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики має ґрунтуватися на включенні компонентів сучасних інформаційних технологій на засадах усвідомлення нейрофізіологічних механізмів людини, які можливо імітувати за допомогою комп'ютера на основі взаємодії мистецтв. Це дає можливість аналізувати ефективність семантичної моделі, яка здатна впливати

на формування смислоутворення, виконувати функції адаптації навчання, забезпечувати способи подання інформації, які відповідали б особливостям сприйняття сучасної учнівської молоді, долати переваженість інформації, позбавляти від трансляції знань лише на енциклопедичному рівні, активізувати емоційний досвід школяра, створювати умови для оволодіння знаннями з використанням програми Intel, сучасних інформаційних технологій, з урахуванням закономірностей художнього мислення на основі взаємодії мистецтв.

Авторська семантична поліхудожня модель професійної поліхудожньої підготовки передбачає реалізацію таких провідних напрямів методичного забезпечення професійної підготовки вчителя музики, як активізація пізнавальних орієнтирів, що базуються на особистісно-індивідуальному підході, збагачення досвіду смислоутворення в професійній підготовці вчителя музики, який передбачає діяльність учнів на уроках музики. Це спонукає майбутнього вчителя музики до оволодіння комп'ютерними програмами на поліхудожній основі; до використання методичного напрямку діалогу як чинника організації особистісно орієнтованого навчання в мистецько-пізнавальній діяльності.

Авторська семантична поліхудожня модель орієнтована на пізнання внутрішнього підтексту художнього твору, цілісне сприйняття картини світу, відмову від репрезентативних способів подачі інформації, забезпечує діалогове спілкування в полікультурному просторі інформаційного суспільства, створює умови адаптації до сприйняття творів мистецтва різних жанрів, формування власних суджень, уміння включитися в педагогічні бесіди.

Авторська семантична поліхудожня модель зумовлена структурою, що характеризується поліфункціональністю впливів на свідомість студентів, динамічністю, інтегративністю, відкритістю до взаємодії різноманітних підходів щодо реалізації принципу гуманізації та особистісно орієнтованого навчання й ґрунтується на доцільності стимулювання процесу формування когнітивних смислів, активізації науково-пізнавальних орієнтирів майбутнього вчителя музики як складової його професійної підготовки з урахуванням необхідності опанування принципами філософського мислення як складової формування художнього образу. Останнє повинне забезпечуватися взаємодією діяльнісного та синергетичного підходу, що орієнтує на усвідомлення ролі самоорганізації в навчально-виховному процесі.

Охарактеризована поліфункціональна структура семантичної моделі, що ґрунтується на інтегративних знаннях, поліхудожніх вміннях, комплексних почуттях, формуванні смислів щодо пізнання творів мистецтва, власних суджень у процесі створення вербальних, авербальних, музично-пластичних імпровізацій.

Доведено, що вчитель музики в процесі поліхудожньої підготовки має оволодіти вміннями виконувати функцію режисера й формувати навички самореалізації, рефлексії, формування образного мислення.

Зроблено висновок, що під поліхудожніми вміннями слід розуміти здатність виконувати художні дії, в основу яких покладено синтетичні механізми різних видів мистецтв, інтегрованих у свідомості учнів як складні динамічні новоутворення.

На підставі аналізу зроблено висновок, що поліфонічна семантична модель має ґрунтуватися на принципі емоційно-ціннісного ставлення до пізнання текстів культури. Це забезпечує формування суджень і понять майбутнього вчителя музики, подолання стереотипних підходів, реалізацію принципів рівноправних позицій, що приводить до взаєморозуміння, посилення ролі контрприкладу. Доводиться доцільність вивчення творів класичного та сучасного мистецтва, праць філософів, культурологів, психологів, які належать різним стилям та епохам; обґрунтовується принцип упровадження методу лемм, що передбачає використання фрагментів інформації наданої в неявній формі (застосовується складна символіка). Семантична модель ґрунтується на утворенні гіпертекстів, що складають сутність дистанційного способу поєднання смислів. Алгоритм створення гіпертексту ґрунтується на формуванні понять на вихідний зміст.

Конкретизовано, що впровадження семантичної моделі в професійну поліхудожню підготовку майбутнього вчителя музики зумовлено усвідомленням сутності механізмів художньої інтеграції, інструментарієм якої є синестезії, що сприяють формуванню додаткових асоціативних образів-уявлень в умовах взаємодії мистецтв, ритм як феномен мистецтва в контексті просторово-часових вимірів, усвідомлення якого забезпечує цілеспрямоване пізнання текстів культури, розвиток умінь порівнювати й зіставляти студентами художні артефакти на основі вербальних і авербальних художніх засобів виразності.

На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури визначено, що застосування семантичної моделі потребує виокремлення таких напрямів: активізація пізнавальних орієнтирів майбутнього вчителя поліхудожнього профілю, що базується на особистісно-індивідуальному підході; збагачення досвіду смислоутворення в професійній підготовці вчителя музики; діалог як чинник організації особистісно орієнтованого навчання в мистецько-пізнавальній діяльності вчителя музики.

Проаналізовано й обґрунтовано етапи застосування семантичної моделі в професійну поліхудожню підготовку майбутнього вчителя музики. Виявлено такі провідні тенденції розвитку професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики: спрямування професійної підготовки майбутнього фахівця на формування професійних знань, навичок, умінь у контексті визначених стандартів; спрямування професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики на накопичення музично-поетичних смислів, осмислення сутності педагогіки слова; забезпечення етапів зміни ракурсу моделі на основі визначення ролі зображальної деталі динамічного руху фільму, семантичного образу музично-пластичної деталі.

У третьому розділі «Сучасні педагогічні технології в контексті професійної поліхудожньої діяльності майбутнього вчителя музики» проаналізована сутність комплексного застосування педагогічних технологій, визначені технології пізнання художніх текстів культури в межах формування когнітивного смислоутворення, формування рефлексії, понять, суджень, образного мислення, науково-дослідницької діяльності.

Окреслені методичні напрями роботи зумовили зміст технологій професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики.

З'ясовано, що інструментарієм при оволодінні вміннями усвідомлення текстів виступає ситуація співвідношення між цілим і часткою. Герменевтика орієнтує на пізнання внутрішнього світу людини й відстоює значення множин істин.

Метод розуміння розглядається як спосіб діяльності, що орієнтує на створення власних суджень, формування особистісних смислів з урахуванням поліфункціональності структури художнього образу, зумовленої не лише самопізнанням, а й удосконаленням духовної структури особистості на основі єдності внутрішнього світу та сенсу буття. Доведено, що виокремлені художньо-педагогічні технології розвивального навчання потребують взаємодії із сугестивними технологіями.

Уточнено, що в якості інтегративного механізму включення сугестивних технологій виступає метод зараження. Умовою забезпечення методу зараження є реалізація вчителем музики функції режисера; метод наслідування, що передбачає такий спосіб навчання, який ґрунтується на відтворенні дій, художніх учинків партнерів зі спілкування, відмові від ремісницького копіювання, послабленні функції усвідомлення.

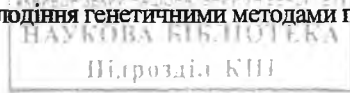
Інструментарієм сугестивної технології є сугестивно-кібернетичні методи передачі інформації. Створенню такої ситуації сприяють сугестивні можливості на основі застосування комп'ютерних технологій. Зроблено висновок про те, що сугестивні технології зумовлені єдністю свідомого й підсвідомого, закономірностями формування художнього образу.

Виокремлюється такий художній засіб виразності синтетичного мистецтва, як монтаж. Оволодіння цим засобом художньої виразності свідчить про розвиток здатності вчителя музики не лише збільшувати обсяг знань, а й утворювати з них множини образів, виконувати функції режисера-лідера в організації творчої діяльності.

На основі теоретичного аналізу уточнено, що формування досвіду дослідної роботи реалізується за допомогою методів порівняльного аналізу різних стилів і жанрів, що належать до музики та інших видів мистецтва.

Зроблено висновок, що інструментарієм оволодіння дослідними технологіями на засадах активізації механізмів креативності є задачний підхід, що забезпечує формування вмінь комбінувати й оперувати інформативними образними одиницями. Це сприяє створенню нового образу, оволодінню методами моделювання за допомогою електронної музики, забезпеченню програмних умов з визначенням інтегративних зв'язків між інформаційними системами, використанню методу альтернативних співвідношень в умовах розширення колективного досвіду, розвитку таких динамічних показників майбутнього вчителя музики, як здатність акумулювати досвід інших комунікацій, цілісного оволодіння різноманітними науковими образами картин світу, мобільність поліхудожніх функцій у роботі.

Визначені показники досвіду усвідомлення вчителем музики дослідних технологій, до яких можна віднести здатність переформулювати особистісно-орієнтовані ситуації; орієнтацію на моделювання дійсності як абсурду; установку на прозорість модельованої ситуації, націлених на авербальність креативного типу; мовну гру на основі рефлексії; вміння оперувати нормативно-оцінними прийомами, що передбачають з'ясування метафори метафорою, коли розуміння та з'ясування забезпечує стрибок у невідоме; оволодіння генетичними методами пізнання; вміння рефлексувати.

У четвертому розділі «Експериментальне дослідження ефективності впровадження авторської семантичної моделі у професійну поліхудожню підготовку майбутнього вчителя музики» представлено розробку критеріїв готовності майбутніх учителів музики до професійної поліхудожньої діяльності, визначені рівні їх сформованості в студентів педагогічних університетів, подано хід констатувального та формувального етапів експерименту.

Для проведення педагогічного діагностування рівнів підготовки студентів педагогічних університетів було розроблено критерії й показники досліджуваного феномена з урахуванням кваліфікаційних рівнів бакалавра та спеціаліста.

Професійно-виконавський критерій визначає ступінь підготовки майбутніх учителів, орієнтований на виявлення міри здатності студентів до виразного виконання художнього твору.

Поліхудожньо-професійний критерій передбачає оволодіння вміннями, навичками, поліхудожніми способами усвідомлення, зміцнення, ускладнення в контексті власних уявлень, системи понять на інтегративній основі щодо художньої та педагогічної діяльності й інтегрованих ознак художніх засобів виразності, усвідомлення особливостей ладу, ладового ритму, етапів становлення художнього образу, інтеграції закономірностей просторово-часових співвідношень, осмислення закономірностей музичного мислення.

Педагогічно-фаховий критерій служить для визначення ступеня здатності студентів до проєкції професійних знань у музично-виховну й музично-навчальну роботу поліхудожньої спрямованості зі школярами.

На основі якісних характеристик означених критеріїв та їх показників визначено рівні професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики.

Конкретизовано показники першої групи критеріїв (професійно-виконавчі) за ознакою наявності недискретного компонента, що дозволяє в ході викладання мистецьких дисциплін установлювати логічні зв'язки між окремими елементами музичної та пластичної партитури й дискретно-орієнтаційними компонентами, які зумовлені особливостями ритму і є логіко-конструктивними елементами, що з'ясовують розподіл цілого на частки.

Доведено, що поліхудожньо-професійним показником є ритмічна процесуальність. Охарактеризовано показники другої групи критеріїв за ознакою стимулювання різних видів рефлексії.

Конкретизовано зміст третьої групи критеріїв, в основу розробки змісту яких покладено характеристики, що інтегрують різні види мистецтв у ході інтерпретації художнього тексту.

В узгодженні з активізацією Болонського процесу за допомогою кредитно-модульного навчання для достовірного отримання результатів кількісного аналізу було використано методи статистичної обробки, в основу яких покладено критерій Стюдента.

Отриманий показник $t = 5,095$ значно перевищує табличне $t = 2,62$, отримане при рівні значущості $0,01$ з урахуванням числа ступенів свободи $60 + 60 - 2 = 118$. За порівняльним аналізом у констатувальному й формувальному експериментах можна констатувати зростання показників ефективності за ознакою кількісного

збільшення вивчених художніх творів, якості відтворення музично-пластичних інтонацій, розвитку самостійності й активності учнів.

Якісні параметри за першою і другою групами критеріїв знайшли відображення в кількісних результатах через показники середнього балу за оцінюванням компетентних осіб (використовувався метод рейтингу). Середній бал обчислювався за формулою

$$KO = \frac{A - \text{сума балів}}{B(3-1)},$$

де А – сума реально набраних балів.

Констатувальний експеримент. Ефективність організації професійної поліхудожньої підготовки досліджувалася в процесі дослідно-експериментальної роботи, основою якої став педагогічний експеримент. Метою констатувального експерименту був вияв стану професійної підготовки вчителя музики при вивченні дисциплін художньо-естетичного циклу.

Констатувальний експеримент включав три етапи. Перший етап був підпорядкований визначенню рівня підготовленості учителів музики за показниками виконавсько-орієнтованого критерію. Визначалися рівні розвитку вмінь виконавської діяльності у контексті формування особливостей художнього образу, самостійності досягнення творчих результатів, співвідношення відповідності відтвореного художнього образу словесним коментарям як інструментарію інтегративної діяльності майбутнього вчителя музики. Використовувалися методи виконавського показу, аналізу, порівняння, індуктивні та дедуктивні методи навчання, концертного виконання.

Другий етап діагностування був підпорядкований орієнтаційно-ціннісному компоненту підготовленості майбутнього вчителя музики за показниками поліхудожнього професійного критерію.

Використовувалися методи анкетування, опитування, бесід, тестування, перевірочних завдань, творчих завдань, визначалася здатність контекстного підходу до пізнання текстів культури, мобільного варіювання герменевтичними знаннями й уміннями відтворювати нові оригінальні образи в процесі конкретного пізнання музичного твору та на основі взаємодії мистецтв, здатність усвідомлювати сутність сучасних художніх форм мислення в єдності з визначенням ролі загальнолюдських цінностей у творах мистецтва, здатність до рефлексії над текстами культури, інтегрувати різноманітні види розумової діяльності як засобу формування понять та уявлень.

Третій етап діагностування був спрямований на вивчення стану науково-методичного компоненту професійної поліхудожньої підготовленості майбутнього вчителя музики за показниками педагогічно-фахового критерію. Використовувалися такі методи дослідної роботи: тестування, усне й письмове опитування, спостереження, виконання творчих завдань, комп'ютерне тестування.

Перевірка результативності розробленої методики здійснювалася на основі наскрізного накопичувального діагностування й порівняльного аналізу рівнів поліхудожньої професійної підготовленості студентів експериментальної та контрольної груп.

Упродовж діагностування враховувались індивідуальна й колективна форми проведення практичних занять і лекційних курсів, що створювало умови для використання методу спостереження, який дозволяв фіксувати ступінь активності

професійної діяльності студентів, допомагав виявити індивідуальні можливості, створити умови, які б забезпечували підготовку вчителя до оволодіння педагогічними технологіями.

Контроль за роботою студентів здійснювався не тільки з боку викладача-експериментатора, але й через метод рейтингу, коли рівні сформованості професійної підготовки оцінювались відповідно до змісту трьох розроблених критеріїв.

Для оцінки знань студентів була розроблена методика перевірочних завдань, що охоплювала програмний матеріал протягом п'яти років навчання.

Визначено, що не всі питання були рівнозначними за складністю. Питання, що відносилися до репродуктивного рівня знань, у ході висновків відносно вибору інтерпретації були більш простими, ніж питання, пов'язані з рівнем знань за зразком чи в умовах їх креативного використання. Тому для отримання більш об'єктивних середніх значень оцінок було введено вагу для кожного питання.

Упродовж констатувального експерименту проводилось тестування для виявлення ставлення до професійної поліхудожньої діяльності на основі сучасних наукових підходів в умовах взаємодії мистецтв. Використовувалося два варіанти тестів, у яких змінювався зміст ключа, що фіксував або ступінь вираженості нерозуміння в професійній діяльності, або ж відповіді, що виражали ступінь позитивного ставлення, коли ключові слова «не знаю», «важко відповісти», «мабуть» переводилися в позитивне твердження «так». Обробка даних за всіма вищенаведеними твердженнями тесту здійснювалася за допомогою графіка.

Аналіз отриманих даних дозволяє виявити тенденцію до підвищення якості виконання за першою групою критеріїв, що знайшло відображення в середньому рівні сформованості вмінь, коли починає встановлюватися взаємозв'язок між художніми засобами виразності й ідейно-образним змістом, хоча цей зв'язок проявляється недостатньо.

Разом з тим виявлена тенденція до підвищення рівня якості підготовки студентів за першою групою критеріїв не виправдала себе в ході аналізу самостійної роботи студентів, коли вони zatrudнялися при виборі виразних засобів і їх співвіднесенням з емоційно-образним змістом твору. Виявилась тенденція до збереження непродуктивних підходів до засвоєння технології розуміння тексту.

Результати якісного аналізу за показником другої групи критеріїв виходили з логіко-конструктивних закономірностей мислення. Для них головною є точність знань, зафіксованих фактів.

Особливості змісту відповідей студентів на питання перевірочних завдань дозволили встановити, що вони прагнуть спиратися на кліше й стереотипи, усталені точки зору, що не сприяє відтворенню яскравих музичних характеристик у ході бесід з учнями на уроках музики. Переважна більшість студентів йде шляхом лінійного накопичення знань.

Студенти з такою підготовкою прагнуть уникнути виконавського показу в професійній діяльності на уроках музики в школі, не беруть участі у відкритих концертах, у концертах для учнів школи, що знижує їх авторитет як учителів музики.

Аналіз кількісних результатів дозволив виявити тенденцію до підвищення успішності кожного студента з розглядуваного вище критерію від 1 до 4 балів упродовж п'яти років навчання.

Методом опитування встановлено, що 95 % учнів гімназій і студентів педагогічного інституту не відчувають потреби в частому спілкуванні з текстами культури, які вміщують у собі складний внутрішній підтекст, що свідчить про низький рівень сформованості готовності молоді до професійної поліхудожньої діяльності на основі взаємодії мистецтв.

Установлено, що констатувальний експеримент дозволив виявити недостатньо високий рівень з більшості розроблених нами показників критеріїв під час підготовки студентів до професійної поліхудожньої діяльності. Серед причин, що зумовлюють недостатньо високе зростання умінь, можна назвати невідповідність методик розвитку направленої рефлексії, формування умінь інтерпретувати текст музичного твору, художні тексти в інших видах мистецтва.

У цьому зв'язку виникла потреба в інтеграції взаємодії мистецтв, орієнтованої на підготовку педагогічних кадрів для професійної поліхудожньої діяльності з урахуванням специфіки текстів культури та їх можливостей впливу на професійну поліхудожню підготовку майбутнього вчителя музики.

Формувальний експеримент. Аналіз результатів констатувального експерименту зумовив необхідність розробки й упровадження програми дослідно-експериментальної роботи.

Мета експерименту полягала у створенні відкритості індивіда до переживань, власних почуттів, стосунків і реальності навколишнього середовища. Це складає основи для формування віри в можливість визначитись у власних судженнях.

Оцінювання ступеню підготовки вчителя до професійної поліхудожньої діяльності забезпечувалася системою перевірочних завдань на основі трьох рівнів засвоєння знань: а) репродуктивний рівень; б) за зразком; в) творчий рівень на основі вияву в ході вибірки питомої ваги питання.

Перевірочні завдання орієнтувались на вияв набору ознак, що забезпечують сутність технології розуміння текстів і їх авторського відтворення.

Рівень підготовки студентів відповідно до розроблених показників критеріїв фіксувався в контрольних зрізах. Досліджувані були розділені на контрольну й експериментальну групи. Усього в експерименті взяли участь чотири групи (613 студентів), з яких дві контрольні, у котрих студенти навчалися за традиційними методиками, зміст яких описано на констатувальному етапі дослідження, та дві експериментальні, що навчалися за розробленими експериментальними методиками, які включали в процес навчання взаємодію мистецтв.

Аналіз контрольних зрізів на початку формувального експерименту дозволив виявити ті ж закономірності, що були встановлені на констатувальному: відсутність оригінальності, творчого підходу до інтерпретації художніх творів, студенти в ході оволодіння теоретичними знаннями частіше спиралися на усталені стереотипи, намагалися копіювати інтерпретацію, запропоновану викладачем. Використання проблемних ситуацій сприяло вирішенню вузькопрофесійних завдань; не зверталась увага на ті способи стимульного впливу, які б розширили

креативність мислення й дозволили виявити сутність вирішення поставленого надзавдання в професійній діяльності; зберігався недостатньо високий рівень самостійності роботи, не підвищувався рівень загальної обізнаності студентів у галузі різних видів мистецтва, студенти не намагалися розширити сферу поліхудожньої діяльності, не усвідомлювали значення цілісної стратегії виховання школярів засобами комплексу мистецтв. Усе це в цілому визначало недостатньо високу результативність підготовки вчителя до професійної поліхудожньої діяльності, що має відображення в таблицях, дані яких оброблювалися за допомогою критерію Стюдента.

У зв'язку з цим були розроблені етапи, які реалізовувалися за допомогою впровадження семантичної моделі.

З метою стимулювання професійної поліхудожньої підготовки вчителя музики використовувався варіант пізнання поліхудожньої метафори, застосувалися умови для усвідомлення поліфонічного образу руху, формування образу синкретичної культури, формування образу вишуканості, розміреності й танцювальності, формування уявлень стохастичної композиції, заснованої на теорії ймовірності та символічній логіці чисел, накопичення чуттєвого досвіду через знакові взаємодії музики, пантоміми, фільму, образотворчого мистецтва, поезії, літератури на рівні емоцій, що дозволяло виокремити суміжність між почуттями й уявленнями.

Поліхудожня діяльність організовувалася при такому алгоритмі дій: а) здійснювалося евристичне полювання на обрання конкретного символу в умовах різноманітності його інтерпретації та урахуванні фактору позачасовості його існування; б) забезпечувалося поєднання множин смислів, фіксація результату у формі сформованого нового образу, що має прояв у судженнях, музично-пластичних висловлюваннях, поетичних образах.

Останнє мало відбиток у музично-пластичних імпровізаціях, супроводжуваних емоційним напруженням.

Ураховувався фактор, відповідно до якого просторові образи є складним динамічним новоутворенням, що формується у свідомості майбутнього вчителя музики та ґрунтується на взаємодії й варіюванні компонентів музично-пластичних, поетичних, стенографічних, віртуальних образів у контексті закономірностей філософського, наукового, художнього мислення, нелінійного, стрибкоподібного руху думки з одного просторового виміру в інший.

Сутність модульно-рейтингового етапу полягала в широкому ознайомленні студентів з науково-методичними комплексами з музичних дисциплін, художньої культури, спецкурсів, частково розроблених відповідно до вимог модульно-рейтингового та кредитно-модульного навчання на основі взаємодії мистецтв з упровадження елементів комп'ютерної програми Intel.

Цей етап поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики був спрямований на забезпечення студентам можливості накопичення емоційно-образного досвіду, усвідомлення сутності символіко-культурологічного підходу до пізнання художніх творів, особливостей стилю та жанрів творів мистецтва на засадах примноження смислів завдяки організації взаємодії мистецтв. Методи першого етапу педагогічної роботи були спрямовані на формування художнього сприйняття студента та цілісного підходу до навчання в єдності із засобами

засвоєння інформації, спонукання впровадження методів аналізу, синтезу, узагальнень, порівняльного аналізу у співвідношенні з особливостями художніх інтерпретацій.

Завданням другого креативно-рефлексивного етапу професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики було визначати сутність провідних науково-методичних напрямів підготовки фахівця в контексті неперервної професійної освіти, методи педагогічної роботи ґрунтувалися на принципі подвійної рефлексії з урахуванням взаємодії авторської концепції та множин інтерпретацій, урахування закономірностей творчої діяльності (інтеграція дистанційних образів, вирізнення дисипативних структур як складових інформаційних електронних теорій), єдності різноманітних форм розумової діяльності.

На третьому етапі експерименту перевірялась педагогічна доцільність запропонованих методів і прийомів роботи згідно з науково-творчим самостійним етапом розробленої методики.

Особливістю третього етапу було спонукання студента до рефлексивно-контекстного та творчого пізнання текстів культури, у процесі якого змінюються внутрішні структури. Робота студентів спрямувалася на оволодіння педагогічними технологіями на основі наукових методів дослідження та художньо-образних методів навчання, написання кваліфікаційних робіт, їх перевірки безпосередньо на педагогічній практиці, семінарських і лабораторних заняттях зі спецкурсів, у процесі написання наукових статей, участі в наукових конференціях. Методами педагогічної роботи визначалися: аналіз, узагальнення та тиражування сучасних науково-художніх напрямів щодо стилів і жанрів мистецтва, методи організації тестово орієнтованого навчання учнів на уроках музики в школі на засадах модульно-рейтингового підходу, суггестивно-кібернетичні методи навчання в процесі створення студентських презентацій поліхудожньої спрямованості та перевірки їх ефективності в конкретно-предметній діяльності, синтетичні методи навчання на основі інтеграції образних і понятійних компонентів з метою активізації механізмів інтуїції учнівської молоді.

Перевірка результативності розробленої методики здійснювалася на основі контрольного діагностування та порівняльного аналізу рівнів професійно-поліхудожньої підготовленості студентів експериментальної та контрольної груп.

Результати свідчать: після проведення формувального експерименту значно зросла кількість студентів високого рівня в експериментальній групі (збільшилась на 45,1 %), що істотно переважає аналогічні показники у контрольній групі (4,2 %). Більшість студентів контрольної групи складала середній рівень (45,3 %), значна частина все ж залишалася на низькому (62 %), тоді як в експериментальній групі більшість респондентів перейшли до високого рівня (51,3 %). Отже, істотне підвищення рівнів сформованості професійної поліхудожньої підготовки майбутніх учителів музики відбулося внаслідок упровадження розробленої методики. Отримані результати експерименту засвідчують її дієвість та ефективність і дають підстави вважати доцільним використання запропонованої методики у навчально-виховному процесі фахової підготовки майбутніх вчителів музики.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, що знайшло відображення в теоретичному обґрунтуванні теоретико-методичних засад підготовки фахівців в умовах вищих закладів педагогічної освіти.

Узагальнення результатів дослідження дозволило сформулювати такі **висновки**.

1. Проаналізований стан проблеми дослідження в педагогічній теорії та практиці вищих навчальних закладів засвідчив, що у вищих навчальних закладах України професійна поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики переважно спрямована на оволодіння студентами теоретичними знаннями, уміннями і навичками. Такий підхід не сприяє подоланню сформованих стереотипів у застосуванні музичних методик у контексті поліхудожньої діяльності, не забезпечує підвищення пізнавальної активності щодо оволодіння новими поліхудожніми засобами отримання художньо-образної інформації, гальмує усвідомлення сутності механізмів творчої діяльності, розвиток креативності учнівської молоді на основі взаємодії мистецтв. Недостатня увага приділяється оволодінню вміннями самоосвіти в умовах сприйняття картини цілісного світу, впровадженню інноваційних освітніх стандартів щодо науково-пізнавальної, інтегративної та професійно-поліхудожньої діяльності.

Аналіз сутності професійної поліхудожньої діяльності майбутніх учителів музики у країнах Європейського союзу, Російської Федерації дозволив виявити спільні тенденції їх розвитку, позитивні та негативні чинники у підготовці майбутніх учителів музики в Україні. Це зумовлює необхідність створення передумов актуалізації розробки теоретичних і методологічних засад професійної поліхудожньої підготовки майбутніх вчителів музики відповідно до процесів глобалізації, інтеграції освітянських процесів, що відбуваються у вищій школі.

2. Поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах розглядається як складова професійної музично-педагогічної освіти, кожна з яких є органічною частиною професійної підготовки до музично-педагогічної діяльності. Професійна поліхудожня діяльність майбутнього вчителя музики є процесом виконання вчителем музики своїх основних професійних функцій у художньому середовищі з метою підвищення його ефективності та результативності.

Поліхудожня підготовка з художньо-педагогічних технологій майбутнього вчителя музики розглядається як система синтезованих чинників, що спонукають майбутнього вчителя музики оволодівати поліхудожньо орієнтованими засобами пізнання, свідомо впливати на професійну діяльність через систему поліхудожніх комплексів, підвищувати ефективність самостійної роботи, якість виконання, творення неординарних музичних характеристик, сприяти засвоєнню вмінь варіювати темброво-динамічні градації, найтонкіші нюанси у вербальній та авербальній формі передачі інформації, активно оволодівати поліхудожніми

інтегративними технологіями, бути активним у науково-пізнавальній діяльності з метою досягнення професійних результатів.

Формування психічних синтезованих новоутворень у свідомості майбутнього вчителя музики на основі взаємодії мистецтв розглядається як чинник утворення особистісно орієнтованої, інтегративної та професійної поліхудожньої характеристики стану суб'єкта навчання, емоційного досвіду висловлювання складних комплексів, узагальнених поетичних моделей (музичні, поетичні, образно-рухові, пластичні, континуально-дискретні, сфокусовано-символічні синестезії), що підвищує ефективність формування комплексних почуттів, особистісних смислів, рефлексії майбутнього вчителя музики.

Теоретичний аналіз базових поліхудожніх понять дослідження дозволить виокремити: 1) поняття щодо рівнів інтеграції у контексті взаємодії мистецтв; 2) поняття, що характеризують процеси поліхудожньої діяльності майбутнього вчителя музики; 3) поняття, що розкривають особливості професійної підготовки з художньо-педагогічних технологій майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах.

Розроблена концепція професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах базується на інтегративному підході до використання змісту, методів, засобів і форм навчання, спрямованому на формування поліхудожніх умінь, рефлексії, смислоутворення, комплексних відчуттів, реалізацію педагогічних науково-дослідних, сугестивних та інформаційних технологій пізнання й аналізу художньої мови в її співвідношенні зі смислами й значеннями.

Стрижнем такої підготовки є взаємодоповнюваність і взаємовплив усіх складових компонентів. Професійна поліхудожня підготовка майбутнього вчителя музики має соціальне, особистісне, дидактико-когнітивне, культурологічне й професійне значення. Важливою її умовою є система спеціальних принципів, які сформовані в групи, що відносяться до цілей і змісту, відображають її інтегративність, розкривають особливості викладацької діяльності, характеризують науково-художнє творення нових педагогічних смислів.

3. Розроблено, обґрунтовано й експериментально перевірено авторську семантичну модель професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, що ґрунтується на високоефективній синтетичній стратегії та відображає комплекс взаємопов'язаних компонентів на основі включення архаїчних першоелементів, які є складовою міфо-поетичної творчості як засобу орієнтації на формування установки «Я – митець», структурні закономірності, кодуючі та декодуючі фрагменти, наявні в художніх текстах, прихованих команд, оптико-акустичних структур. Це посилює сугестивний вплив на студента, сприяє формуванню недиференційованих форм сприйняття, розвитку естетичних почуттів, інтеграції образних і поняттєвих компонентів мислення.

Авторська семантична поліхудожня модель передбачає поетапну підготовку майбутнього вчителя музики до професійної поліхудожньої діяльності у вищих навчальних закладах – професійну, професійно-музично-поетичну; музично-поетичну з актуалізацією зображувальної деталі; музично-театральну з актуалізацією рефлексивної затримки на рефлексивних діях, одномоментної

творчості студентів-партнерів у єдності закономірностей музичних і театральномузичних; музично-пластичних, рухово-динамічних, притаманних поліхудожнім засобам виразності кіно і комп'ютерної віртуальності на основі взаємодії мистецтв. Результати педагогічного експерименту показали, що запропонована семантична модель професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики та організаційно-методичні умови її реалізації є ефективними.

Визначені критерії та показники ефективності поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики дозволяють з'ясувати перехід від теоретичних понять до образності різних видів мистецтв. Проаналізовано ефективність оцінювання поліхудожніх умінь саме за цими показниками. Установлено, що показники критеріїв, які ґрунтуються на інтеграції теоретичних знань і художніх засобів виразності, дозволяють характеризувати цілісність сприйняття й виконання.

Кількісний аналіз дослідження стану поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики відображено в таблицях з підрахуванням підвищення середнього балу в умовах проведення лонгитюдного експерименту та застосування елементів модульно-рейтингового оцінювання. Точність отриманих даних перевірялась за допомогою критерію Ст'юдента. Проаналізовано якість професійної поліхудожньої діяльності майбутнього вчителя музики відповідно до показників кожного критерію.

Порівняльний аналіз результатів констатувального експерименту дозволив установити домінування низького рівня поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики щодо усвідомлення ролі впливу метафори, володіння дистантною рефлексією, оволодіння технологіями розуміння текстів культури на основі взаємодії мистецтв.

Доведено, що студенти неспроможні розуміти й сприймати єдність наукових і художніх образів, виокремлювати їх узагальнені та специфічні ознаки, не володіють сучасними методами тлумачення художнього твору, спираються переважно на стереотипні традиційні судження та поняття, нездатні застосовувати сучасні методи навчання на основі накопичення національного досвіду наукових досліджень у контексті євроінтеграційних процесів, їх виконавську діяльність не можна характеризувати як одухотворену.

Діагностування студентів у ході проведення формувального експерименту із застосуванням експериментальної методики дозволило встановити, що впровадження авторської семантичної поліхудожньої моделі впливає на осмислення процесуальності, розгортання руху в часі, зміщення часу в просторово-часових співвідношеннях, цілісне сприйняття світу, оволодіння технологіями розуміння текстів культури, науковим стилем мислення, оволодіння прийомами рефлексивного аналізу, уміння організувати діалог, встановлювати зв'язки між теоретичними знаннями й глибинним підтекстом емоційно-образного змісту художнього твору, усвідомлювати сутність етапів формування художнього образу.

4. Виявлено організаційно-методичні умови застосування художньо-педагогічних технологій у поліхудожній підготовці майбутнього вчителя музики. Зроблено висновок, що їх сутність ґрунтується на проєкції у свідомість майбутнього вчителя музики когнітивних смислів, інноваційності та постійності

Його оновлення в контексті сучасних систем вищої освіти з урахуванням чинника існування загальної стратегії цілей і принципів моделей науково-пізнавальної діяльності, модульної організації навчання, єдності науково-художніх методів творення нових суджень і художніх образів, раціонального відбору інформації щодо усвідомлення когнітивних схем – стимулу адаптації студентів у поліхудожньо-інтерпретаційній діяльності у сферах оволодіння інтегративними художніми технологіями; оволодіння сучасними методиками репрезентативного пізнання, комплексного впровадження альтернативних методів пізнання, посилення інтегративних зв'язків між науковим і художнім пізнанням. Використання технологій, методів, засобів і форм навчання має ґрунтуватися на впровадженні комплексного підходу, якому притаманна ознака відкритості до різноманітних систем, що забезпечується в професійній поліхудожній підготовці майбутнього вчителя музики органічним поєднанням гіпертекстів-репрезентацій фахівців і студентів, електронних носіїв з програмою алгоритмів розумових дій і сигналів суєстивного впливу в умовах інтеграції традиційних і нетрадиційних методів навчання на основі взаємодії, взаємодоповнюваності та взаємовпливів мистецтва у процесі самостійної роботи на лабораторних заняттях, групової навчально-пізнавальної діяльності, у ході вивчення спецкурсів з професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики.

5. Навчально-методичний комплекс для професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики містить робочу програму з елементами кредитно-модульного навчання в класах основного музичного інструменту, тести для оцінювання сформованих знань, умінь, навичок студентів з основного інструменту, програми спецкурсів з художньої культури (розділ «Мистецтво кіно в структурі художньої культури» для спеціальності 7.01.01.03 – педагогіка), спецкурс «Проблеми художньо-педагогічної діяльності», навчальні посібники, тексти лекцій і практикумів з поліхудожніх модулів зі спецкурсів, тести для оцінювання рівнів поліхудожньої готовності майбутнього вчителя музики, мультимедійні презентації, версії електронних посібників з художньої культури, спрямовані не лише на трансляцію класичних знань, але й на розкриття сучасних інноваційних підходів у контексті аналізу останніх результатів наукових праць.

Структура науково-методичного комплексу включає компоненти: когнітивно-дидактичний, рефлексивно-орієнтований, тиражування інформації, асоціативно-орієнтований, поліхудожньо-функціональний, що спрямований на формування комплексних почуттів, науково-художній, зумовлений специфікою формування оригінальних продуктів творчої діяльності.

Створено навчально-методичні матеріали: програми професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики зі спецкурсів; тексти лекцій для викладачів і студентів вищих навчальних закладів, розділи навчальних посібників поліхудожньої спрямованості, навчально-методичні розробки для викладачів, студентів вищих навчальних закладів, електронні версії посібників, методичних розробок для викладачів і студентів вищих педагогічних навчальних

закладів. Розроблено й упроваджено етапи професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики.

6. Розроблено систему неперервного контролю й оцінювання результатів професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, яка базується на накопичувальному, частково модульно-рейтинговому та наскрізному підходах оцінювання впродовж усіх етапів професійної поліхудожньої підготовки у вищому навчальному закладі, реалізації міжсесійних видів контролю та підсумковому контролю ефективності їх професійно-поліхудожньої підготовки. Впровадження системи неперервного контролю й оцінювання результатів поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики сприяє активізації самостійної роботи студентів, розвитку навичок самооцінювання, умінь рефлексії, аналізу, формуванню комплексних відчуттів як компоненту поліхудожньої підготовленості.

7. Розроблені й теоретично обґрунтовані концепція та авторська семантична модель професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики, запропоновані теоретичні положення, висновки й рекомендації можуть бути використані для обґрунтування програмно-цільових рішень щодо нестандартних підходів у процесі професійної поліхудожньої підготовки майбутніх фахівців у вищих навчальних педагогічних закладах. Доцільно створити банк ідей з урахуванням специфіки взаємодії мистецтв, упровадження комп'ютерної віртуальності, монтажу гіпертекстів і залучення фахівців, здатних синтезувати різноманітні форми художньої діяльності, володіти сучасними інформаційними технологіями у контексті поновлення змісту презентацій у сфері поліхудожньої підготовки студентів вищих навчальних закладів, створення навчальних курсів, спецкурсів, авторських програм і навчальних посібників.

Подальшого дослідження потребують проблеми вдосконалення мас-медійних засобів та застосування інформаційно-комп'ютерних технологій упродовж професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики.

Основні положення й результати дослідження висвітлено в таких **публікаціях**:

Монографії

1. Рейзенкінд Т. И. Теория и практика комплексного подхода к проблеме взаимодействия искусств в профессиональной подготовке учителя музыки : [монография] / Т. И. Рейзенкінд. – К. : Институт системных исследований образования Украины, 1995. – 200 с. (11,7 друк. арк.)

2. Рейзенкінд Т. Й. Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики в педуніверситеті : монографія / Т. Й. Рейзенкінд. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – 640 с. (37,6 друк. арк.)

Методичні рекомендації

3. Рейзенкінд Т. И. Использование технических средств обучения (ТСО) в самостоятельной подготовке студентов / Т. И. Рейзенкінд // Организация самостоятельной работы студентов музыкально-педагогических факультетов педвузов : метод. реком. – Кривой Рог : КПИ, 1990. – С. 4–10.

4. Рейзенкінд Т. И. Некоторые возможности диалога в процессе познания приведенный искусства / Т. И. Рейзенкінд // Актуальные проблемы эстетического

воспитания в СССР : сб. тез. семинара молодых ученых при НИИ художественного воспитания АПН СССР / [под ред. к. п. н. Г. В. Арязовой и к. п. н. Л. Б. Рыловой]. – Саратов : Удмурдский гос. ун-т, 1990. – С. 34–35.

5. Рейзенкінд Т. Й. Символіка кольорів як засіб формування національної самосвідомості молоді / Т. Й. Рейзенкінд // Викладання і виховання в початкових класах національної школи : навч. посіб. – Кривий Ріг, 1995. – Вип.1. – С. 179–182.

6. Рейзенкінд Т. И. Авторская концепция реализации положений антропоцентризма в педагогическом процессе / Т. И. Рейзенкінд // Антропоцентричний аспект психолінгвістичних досліджень в онто- та філогенезі / МДЦ при Криворізькому держ. пед. ін-ті. – Кривий Ріг, 1998. – С. 28–32.

7. Рейзенкінд Т. Й. Основи пізнання особливостей українського менталітету / Т. Й. Рейзенкінд // Викладання і виховання в початкових класах національної школи : навч. посіб. / [упор. і заг. ред. О. О. Любара і Д. Т. Федоренка] ; Криворізький держ. пед. ін-т. – Кривий Ріг, 1999. – Вип. 4. – С. 37–39.

Статті у фахових виданнях

8. Рейзенкінд Т. И. Использование диалога в процессе формирования эстетического отношения к искусству / Т. И. Рейзенкінд // Формирование эстетического отношения к искусству у учащегося старшего школьного возраста : в 6 т. / отв. ред. и сост. В. Бутенко. – М. : АПН СССР, 1991. – Т. 5. – С. 53–57.

9. Рейзенкінд Т. Й. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки вчителя музики в педагогічних університетах / Т. Й. Рейзенкінд // Педагогічний процес : зб. наук. пр. / голов. ред. С. Сисоєва ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих АПН України. – К., 2008. – Вип.2. – С. 162–171.

10. Рейзенкінд Т. Й. Семантична модель як чинник оптимізації в контексті інтеграції до європейського освітнього простору / Т. Й. Рейзенкінд // Теоретичні питання культури, освіти та виховання : зб. наук. пр. / Київ. нац. лінгвіст. ун-т ; Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка ; за ред. М. Б. Євтуха. – К., 2008. – С. 140–144.

11. Рейзенкінд Т. Й. Взаємодія мистецтв як фактор підготовки педагогів до художньо-просвітницької діяльності / Тетяна Рейзенкінд // Рідна школа. – 1999. – № 2. – С. 48–49.

12. Рейзенкінд Т. Й. Мистецтво кіно як фактор організації модульно-рейтингового підходу до навчання в поліхудожньому вихованні / Тетяна Рейзенкінд // Рідна школа. – 2003. – № 3. – С. 58–61.

13. Рейзенкінд Т. Й. Впровадження педагогічних технологій у процес підготовки вчителя поліхудожнього профілю / Т. Й. Рейзенкінд // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Вип. 8/9. – О., 2000. – С. 67–72.

14. Рейзенкінд Т. Й. Педагогічна ситуація в оволодінні вчителем технологією художньо-просвітницької діяльності / Тетяна Рейзенкінд // Рідна шк. – 2000. – № 1. – С. 61–64.

15. Рейзенкінд Т. Й. Форми інтегративних зв'язків у системі музично-педагогічної підготовки вчителя / Т. Й. Рейзенкінд, О. А. Балабан // Педагогічні

науки : зб. наук. пр. Сумського держ. пед. ун-ту. – Суми, 2001. – Спецвипуск : Учитель музики – хормейстер в школі : матеріали наук.-метод. конф. (Суми, 29–30 листопада 2001 р.). – С. 24–30.

16. Рейзенкінд Т. Й. Впровадження семантичної моделі в підготовку вчителя поліхудожнього профілю / Тетяна Рейзенкінд // Рідна шк. – 2001. – № 2. – С. 29–31.

17. Рейзенкінд Т. Й. Категорія інтеграції у професійній підготовці вчителя музики / Тетяна Рейзенкінд // Рідна шк. – 2001. – № 2. – С. 29–31.

18. Рейзенкінд Т. Й. Технології навчання в умовах професійної підготовки майбутнього вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд // Наукові праці Миколаївського держ. пед. ун-ту. : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2001. – Вип. 4. – С. 174–185.

19. Рейзенкінд Т. Й. Формування культури розумової праці майбутнього вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд // Наукові праці Миколаївського держ. пед. ун-ту : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2001. – Вип. 13 : Педагогіка. – С. 67–72.

20. Рейзенкінд Т. Й. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя музики / Тетяна Рейзенкінд // Рідна шк. – 2001. – № 7. – С. 56–58.

21. Рейзенкінд Т. Й. Художній текст як дидактичний матеріал у професійній підготовці вчителя музики / Тетяна Рейзенкінд // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Одеса, 2001. – Вип. 12. – С. 27-34.

22. Рейзенкінд Т. Й. Перспективи вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя музики / Тетяна Рейзенкінд, Інна Іванченко // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Одеса, 2002. – Вип. 1–2. – С. 84–88.

23. Рейзенкінд Т. Й. Класифікація принципів дидактики у професійній освіті / Тетяна Рейзенкінд // Наукові праці Миколаївського держ. пед. ун-ту : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Миколаїв, 2002. – Т. 24, вип. 11. – С. 132–139.

24. Рейзенкінд Т. И. Формировать творческое «Я» (Семантическая модель в профессиональной подготовке учителя музыки на основе интеграции искусств) / Т. И. Рейзенкінд // Гуманітарні науки. – 2002. – № 1. – С. 31–38.

25. Рейзенкінд Т. Й. Шляхи інтеграції навчання в професійну підготовку вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд // Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова ; редкол.: О. П. Щолокова та ін. – К. : НПУ, 2002. – Вип. 3. – С. 69–79.

26. Рейзенкінд Т. Й. Шляхи формування інтелектуальних здібностей вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд, Л. І. Варнавська // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2003. – Вип. 6. – С. 103–106.

27. Рейзенкінд Т. Й. Комп'ютерне навчання у професійній підготовці вчителя музики / Тетяна Рейзенкінд // Рідна шк. – 2003. – № 2. – С. 56–58.

28. Рейзенкінд Т. Й. Контекстне усвідомлення художніх текстів культури вчителем музики: педагогічна технологія / Тетяна Рейзенкінд // Науковий вісник

Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – О., 2003. – С. 9–18.

29. Рейзенкінд Т. Й. Комп'ютерне моделювання як засіб професійної підготовки вчителя музики / Тетяна Рейзенкінд, Ольга Новікова // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – О., 2003. – Вип. 1–2. – С. 24–33.

30. Рейзенкінд Т. Й. Сугестивні технології формування поліхудожніх здібностей вчителя музики / Тетяна Рейзенкінд // Імідж сучасного педагога. – 2003. – № 5/6. – С. 148–150.

31. Рейзенкінд Т. Й. Формування готовності вчителя музики до усвідомлення дослідницьких технологій / Т. Й. Рейзенкінд // Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; редкол. О. П. Щолокова та ін. – К. : НПУ, 2003. – Вип. 4. – С. 30–41.

32. Рейзенкінд Т. Й. Електронні пристрої як інструментарій упровадження особистісно орієнтованих ситуацій у професійній підготовці вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд, Д. А. Дев'якович // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т ; голов. ред. – докт. пед. наук, проф. В. К. Буряк. – Кривий Ріг, 2004. – Вип. 8. – С. 205–212.

33. Рейзенкінд Т. Й. Критерії оцінювання професійної підготовки вчителя мистецького профілю / Т. Й. Рейзенкінд // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова : Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. – Вип. 1 (6). – К., 2004. – С. 169–175.

34. Рейзенкінд Т. Й. Теоретико-методологічні основи професійної підготовки вчителя мистецьких дисциплін у контексті глобалізації та гуманізації суспільства / Т. Й. Рейзенкінд // Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова : Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. – К., 2007. – Вип. 5 (10). – С. 15–18.

35. Рейзенкінд Т. Й. Педагогічні умови впровадження комп'ютерних технологій у професійну підготовку майбутнього вчителя / Тетяна Рейзенкінд, Анатолій Чумак // Рідна шк. – 2004. – № 6. – С. 37–40.

36. Рейзенкінд Т. Й. Формування образного мислення як компоненту професійної підготовки майбутнього вчителя музики / Тетяна Рейзенкінд, Георгій Білоненко // Рідна шк. – 2005. – № 8. – С. 75–78.

37. Рейзенкінд Т. Й. Модульне навчання у формуванні культури мислення вчителя мистецьких дисциплін / Т. Й. Рейзенкінд // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т ; редкол.: В. К. Буряк (голов. ред.) та ін. – Кривий Ріг, 2005. – № 10. Спецвипуск : Художньо-педагогічна освіта ХХІ ст.: теорія, методи, технології. – С. 201–218.

38. Рейзенкінд Т. Й. Стратегія формування когнітивних смислів як фактор професійної підготовки вчителя мистецьких дисциплін / Т. Й. Рейзенкінд // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т ; редкол.: В. К. Буряк (голов. ред.) та ін. – № 13. Спецвипуск : Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи. – Кривий Ріг, 2005. – С. 193–209.

39. Рейзенкінд Т. Й. Шляхи впровадження досвіду авторських шкіл у професійну підготовку вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т ; редкол.: В. К. Буряк (голов. ред.) та ін. – Кривий Ріг, 2005. – Вип. 11. – С. 131–154.

40. Рейзенкінд Т. Й. Дидактичні основи професійної підготовки вчителя музики та мистецьких дисциплін у контексті євроінтеграційних процесів / Тетяна Рейзенкінд // Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського : Педагогічні науки : зб. наук. пр. / голов. ред. – д. ч. АПН України, д-р пед. наук, проф. А. М. Богущ. – О., 2006. – Ч. I. Спецвипуск : Мистецька освіта: сучасний стан і перспективи розвитку. – С. 21–33.

41. Рейзенкінд Т. Й. Методологічні засади пізнавальної діяльності в процесі викладання мистецьких дисциплін / Т. Й. Рейзенкінд // Актуальні проблеми духовності : зб. наук. пр. / відп. ред. Я. В. Шрамко. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2006. – Вип. 7. – С. 259–265.

42. Рейзенкінд Т. Й. Педагогічні технології у контексті професійної підготовки вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т ; голов. ред. – д-р пед. наук, проф. В. К. Буряк. – Кривий Ріг, 2006. – Вип. 15. – С. 153–156.

43. Рейзенкінд Т. Й. Формування мистецтвознавчих понять як умова професійної підготовки вчителя мистецьких дисциплін / Т. Й. Рейзенкінд // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т ; голов. ред. – д-р пед. наук, проф. В. К. Буряк. – Кривий Ріг, 2006. – Вип. 14. – С. 209–227.

44. Рейзенкінд Т. Й. Творчі принципи навчання як складова дидактичних основ професійної підготовки вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд // Педагогіка вищої та середньої школи : зб. наук. пр. / Криворізький держ. пед. ун-т ; редкол.: В. К. Буряк (голов. ред.) та ін. – Кривий Ріг, 2007. – № 18. Спецвипуск : Мистецько-педагогічна освіта: проблеми та перспективи. – Ч. 2. – С. 78–101.

Статті в інших виданнях

45. Рейзенкінд Т. И. Взаимодействие мужского и женского начала как бинарность в творческом процессе / Т. И. Рейзенкінд // Пол и его маркировка в речевой деятельности / сост. Е. Н. Шовгеля. – Кривой Рог, 1996. – С. 127–139.

46. Рейзенкінд Т. Й. Ігрова діяльність як фактор професійної підготовки вчителя музики / Т. Й. Рейзенкінд // Проблема імітаційно-ігрового підходу до організації навчального процесу у вищій школі : зб. наук. матеріалів. – Кривий Ріг, 2001. – С. 9–12.

47. Рейзенкінд Т. Й. Принципи гуманізації навчання як фактор професійної підготовки вчителя мистецьких дисциплін / Тетяна Рейзенкінд // Громадянське суспільство та проблеми становлення особистості : наук. доп. та повід. Міжнар. наук.-практ. конф. / редкол. А. С. Лобанова (наук. ред.) та ін. – Кривий Ріг, 2006. – Вип. 1. – С. 21–29.

48. Рейзенкінд Т. Й. Шляхи гуманізації професійної підготовки майбутнього фахівця у контексті євроінтеграційних процесів / Тетяна Рейзенкінд, Вікторія

Мішанчук // Громадянське суспільство та проблеми становлення особистості : зб. наук. пр. / відп. ред. А. С. Лобанова. – Кривий Ріг, 2008. – Вип. 3. – С. 262–270.

Тези доповідей

49. Рейзенкінд Т. И. Некоторые методические рекомендации к проведению кинокурса в средней школе / Т. И. Рейзенкінд // Эстетическое воспитание учащейся молодежи: задачи, теория, практика, перспективы : тез. Всесоюз. науч.-практ. семинара. – М., 1988. – С. 114–116.

50. Рейзенкінд Т. И. Некоторые особенности образного строя кино и музыки / Т. И. Рейзенкінд // Целостный процесс эстетического развития личности. – М., 1989. – С. 185–186.

51. Рейзенкінд Т. И. Возможности использования синтеза кино и музыки в эстетическом воспитании школьников / Т. И. Рейзенкінд // Проблемы эстетического и художественного образования в истории педагогической науки. – М., 1990. – С. 107–109.

52. Рейзенкінд Т. И. Пути использования синтеза искусств в эстетическом воспитании учащихся / Т. И. Рейзенкінд // Эстетическое воспитание молодежи средствами искусства / под ред В. Г. Бутенко. – М., 1991. – С. 143–145.

53. Рейзенкінд Т. И. Возможности создания игровых ситуаций на уроках эстетического воспитания / Т. И. Рейзенкінд // Игра, творчество, одаренность. – М., 1992. – С. 19–22.

54. Рейзенкінд Т. Й. Деякі шляхи формування художньої культури студентів та школярів / Т. Й. Рейзенкінд // Шляхи удосконалення художньо-естетичної освіти учнівської молоді в умовах відродження національної культури : тез. респуб. наук.-практ. конф. (7–9 квітня 1992 р.) / редкол.: О. П. Щолокова (відп. ред.) та ін. – К., 1992. – С. 88–91.

55. Рейзенкінд Т. И. Соотношение символа с бессознательным в процессе художественного творчества / Т. И. Рейзенкінд // Людина: мова, культура, пізнання. – Кривий Ріг, 1995. – С. 124–130.

56. Рейзенкінд Т. И. Комплексное взаимодействие искусств как теоретико-педагогическая проблема / Т. И. Рейзенкінд // Взаимодействие искусств: методология, теория, гуманитарное образование : мат. междунар. науч.-практ. конф., 25–29 авг. 1997 г. / ред. Л. П. Казанцева; сост. П. С. Волкова. – Астрахань, 1997. – С. 200–204.

57. Рейзенкінд Т. И. Теоретические предпосылки к обоснованию антропоцентризма как научного направления в педагогическом процессе / Т. И. Рейзенкінд // Парадигмы антропоцентризма : тексты пленар. докл. и тез. сообщ. II Междунар. симпозиума «Человек: язык, культура, познание». – Кривой Рог, 1997. – С. 66–76.

58. Рейзенкінд Т. И. Образ машины времени В. Хлебникова в художественном и научном творчестве / Т. И. Рейзенкінд // Велимир Хлебников и художественный авангард XX века : VI Междунар. Хлебниковские чтения, 8–11 сентября 1998 г. / под ред. проф. Г. Г. Исаева ; Астраханський гос. пед. ун-т. – Астрахань, 1998. – С. 104–108.

59. Рейзенкинд Т. И. Антропоцентризм как методологическая основа в подготовке учителя полихудожественного профиля / Т. И. Рейзенкинд / Версии антропоцентризма : материалы III Междунар. симпозиума «Человек: язык, культура, познание», 27–28 апреля 1999 года. г. Кривой Рог / Криворожский гос. пед. ун-т ; Ин-т языкознания РАН. – Кривой Рог ; М., 1999. – С. 30–34.

60. Рейзенкинд Т. И. Некоторые принципы мышления композиторов XX в. / Т. И. Рейзенкинд // Музыка российских композиторов XX века в контексте культуры : тез. Всероссийской науч. конф. / М-во культуры РФ ; Астраханская гос. консерватория. – Астрахань, 1999. – С. 40–42.

АНОТАЦІЇ

Рейзенкинд Т. Й. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України, Київ, 2008.

У дисертації досліджено теоретичні й методичні засади професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах. Проаналізовано базові поняття дослідження; розкрито тенденції розвитку професійної поліхудожньої підготовки; здійснено аналіз сучасного стану та проблем підготовки в Україні та за кордоном; викладено й обґрунтовано концепцію та авторську семантичну поліхудожню модель професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики у вищих навчальних закладах; визначено критерії та показники ефективності поліхудожньої підготовки. Виявлено й обґрунтовано організаційно-методичні умови професійної поліхудожньої підготовки майбутнього вчителя музики; обґрунтовано зміст навчально-методичного комплексу, його структуру; запропоновано систему неперервного, наскрізного контролю й оцінювання результатів професійної поліхудожньої підготовки з використанням елементів модульно-рейтингового навчання.

Ключові слова: професійна поліхудожня підготовка, семантична модель, художньо-педагогічні технології, комп'ютерно орієнтовані технології, принципи та методи навчання, навчально-методичний комплекс.

Рейзенкинд Т. И. Теоретико-методические основы профессиональной подготовки будущего учителя музыки в высших учебных заведениях. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Институт педагогического образования и образования взрослых АПН Украины, Киев, 2008.

Диссертация содержит результаты разработки теоретических и методических основ профессиональной полихудожственной подготовки будущего учителя музыки в вузах. В работе проанализированы базовые понятия исследования;

раскрыты тенденции развития профессиональной полихудожественной подготовки будущего учителя музыки на Украине и за рубежом.

В диссертации теоретически доказаны и разработаны концепция и авторская семантическая модель профессиональной полихудожественной подготовки будущего учителя музыки, ведущая идея которой состоит в том, что она основывается на способности будущего учителя музыки синтезировать на основе выделенных интегральных механизмах разные художественно образные конструкции.

Последнее стимулирует формирование новых художественных образований в контексте сути способа динамичного соединения разнообразных компонентов художественного образа, присущих каждому виду искусства, которые интегрируют общие и дифференцированные характеристики, взаимодействуют между собой в соответствии с особенностями языка каждого вида искусства.

Технологии, методы, принципы, формы организации педагогических стимулов в условиях взаимодействия искусств повышают эффективность формирования комплекса чувств, личностных смыслов, суждений, образного мышления в контексте целостности сознательного и подсознательного, формирования рефлексии, повышения качества профессионально-полихудожественной подготовки.

Разработанная концепция основывается на интегративно-синергетическом подходе, который определяет содержание методов, принципов, художественно-педагогические технологии и этапы полихудожественной подготовки будущего учителя музыки, целостность ее системы, которая направлена на личностно-ориентированное и индивидуальное общение.

Авторская семантическая модель профессиональной полихудожественной подготовки основывается на высокоэффективной синтетичной стратегии и отображает комплекс взаимосвязанных между собой структур, объединение которых стимулирует полифункциональное воздействие на многослойность сознания студента в процессе полихудожественной подготовки. Это способствует интеграции образных и понятийных компонентов мышления.

Предложены и обоснованы критерии и показатели эффективности профессиональной полихудожественной подготовки будущего учителя музыки (профессионально-исполнительский, профессионально-полихудожественный, общепедагогический критерии).

Выявлены и доказаны организационно-методические условия профессионально-полихудожественной подготовки будущего учителя музыки, а именно: проектирование содержания профессионально-полихудожественной подготовки должно реализовываться на основе постоянного обновления получаемой информации с учетом существования стратегии активизации научно-художественной познавательной деятельности, формирования комплекса ощущений и чувств, внедрения интегративного подхода на основе взаимодействия и открытости систем, что обеспечивается использованием элементов кредитно-модульного обучения, репрезентацией специалистов и студентов в целостном подходе к содержанию электронных носителей с программой алгоритмов умственных действий и суггестивного воздействия в условиях интеграции, взаимодополнительности и взаимосвязей в процессе

полихудожественной подготовки будущего учителя музыки, с использованием компьютерной виртуальной реальности на основе взаимодействия искусств.

Последнее предполагает внедрение научно-методического комплекса, структура которого содержит тексты лекций в электронных версиях с целью необходимого варьирования, дополнения информации, внедрения целостной системы оценивания и контроля за повышением эффективности полихудожественной подготовки, объективности оценивания сформированных профессиональных и полихудожественных умений будущего учителя музыки и создания совместной презентации специалистами на основе монтажного принципа варьирования информации.

В диссертации предложена организация и обоснованы результаты экспериментальной работы по проверке эффективности разработанной семантической модели и организационно-методических условий ее реализации; раскрыты перспективы развития профессиональной полихудожественной подготовки будущего учителя музыки.

Ключевые слова: профессиональная полихудожественная подготовка, семантическая модель, художественно-педагогические технологии, компьютерно ориентированные технологии, принципы и методы обучения, учебно-методический комплекс.

Rejzenkind T. Y. Theoretical and methodological bases professional training of the teacher of music in higher educational establishments. – Manuscript.

The dissertation for the degree of Doctor of Pedagogics on speciality 13.00.04 – theory and a methods professional training. – Institute of pedagogical education and pedagogic for adults of APS of Ukraine, Kiev, 2008.

The dissertation studies theoretical and methodological basics of professional polyart training of the teacher of music in higher educational establishments. It analyzes the basic motions, the tendencies of professional polyart training in Ukraine and abroad; it also grounds the concept and autor's semantic models of professional polyart training of the music teacher in higher school, defines the criteria of effectiveness of polyart training. The paper reveals and analyzes organizational and methodological conditions of professional music teacher training suggests the contents of methodological complex, its structure, the system of regular control and the evaluation of professional training results and the use of elements of module teaching.

Key words: professional polyart training, semantic model, artistic pedagogical techniques, computer-oriented technologies, principles and methods of teaching, educational methodical complex.